

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาไทยในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ตามวิถีไทย” เป็นการวิจัยประยุกต์ที่ใช้ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้ข้อมูลจากผู้ทรงภูมิรู้ทางสมุนไพร ประชาชนทั่วไป และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกประเภท เช่น เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น โดยมีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยที่สำคัญตามหัวข้อหลักดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 หน่วยในการวิเคราะห์ คือ ผู้ทรงภูมิรู้ทางด้านสมุนไพรและประชาชนที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน 5 ภาค ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มวัยรุ่น (อายุ 15-24 ปี) กลุ่มวัยแรงงาน (อายุ 25-60 ปี) และกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) และเอกสารบทความทางวิชาการนิทานพื้นบ้าน ตำราโบราณ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการสนทนากลุ่มในเชิงลึก แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) ผู้ทรงภูมิรู้ทางด้านสมุนไพรหรือผู้มีความรู้ด้านสมุนไพร ได้แก่ หมอสมุนไพร เครือข่ายชมรมสมุนไพร เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการแพทย์แผนไทย เพื่อศึกษาภูมิปัญญาไทยในการนำสมุนไพรมาใช้ ตลอดจนค้นหาความเป็นมาและเหตุผลของการนำสมุนไพรมาใช้ตามวิถีชีวิตแบบไทยด้านวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรม

2) ประชาชนทั่วไป 3 กลุ่มอายุ คือ วัยรุ่น วัยแรงงาน และวัยสูงอายุ เพื่อศึกษาว่ามีการสืบทอดภูมิปัญญาอยู่หรือไม่ในกลุ่มประชาชนทั่วไป หรือมีการสืบทอดเพียงบางกลุ่มเท่านั้น และการสืบทอดนั้นใกล้เคียง หรือเป็นเรื่องเดียวกับที่ผู้มีความรู้ด้านสมุนไพรหรือไม่เพียงใด

3.1.3 กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเลือกประชากรในจังหวัดที่เป็นตัวแทนของแต่ละภาค ทั้งหมด 5 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องของการบริโภคและวัฒนธรรมประเพณี และเป็นจังหวัดที่มีภูมิรู้ทางด้านสมุนไพร ในรูปกลุ่มหรือเครือข่ายที่ค่อนข้างชัดเจน เป็นการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ให้มีผู้ทรงภูมิรู้ทางด้านสมุนไพรหรือผู้มีความรู้ด้านสมุนไพร เพราะเป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพแบบเจาะลึก

3.2 สถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

5 จังหวัดในภาคต่าง ๆ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจในเบื้องต้นแล้วว่ามีชมรมแพทย์แผนไทยอยู่ และมีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของประชาชนทั่วไป และปรากฏในเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร ได้แก่

- 1) ภาคกลาง จังหวัดนครปฐม
- 2) ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
- 3) ภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรี
- 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดสุรินทร์
- 5) ภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช

และได้ดำเนินการทดลองเก็บข้อมูลเพื่อปรับแก้แนวทางในการสนทนากลุ่มที่จังหวัดสงขลา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการศึกษาส่วนหนึ่งที่สำคัญของงานวิจัยเรื่องนี้ เนื่องจากเป็นการศึกษาภูมิปัญญาไทยด้านวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม

3.3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสนทนากลุ่มผู้รู้ด้านสมุนไพรและประชาชนทั่วไป อย่างละ 2-3 กลุ่ม รวม 12 กลุ่ม จาก 6 จังหวัดในทุกภาค

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำฐานข้อมูล

3.4.1 เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์แยกหมวดหมู่ เช่น ภูมิปัญญาไทยในการนำสมุนไพรมาใช้เกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นมงคล แยกหมวดหมู่ย่อยไปอีกเป็น ไม้มงคลประจำวันเกิด ไม้มงคลที่นิยมปลูกในบ้าน การปลูกต้นไม้ตามทิศ เป็นต้น แล้วนำมาจัดทำฐานข้อมูลเพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษา

3.4.2 เมื่อจัดทำฐานข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการคืนข้อมูลสู่ชุมชนโดยประชาสัมพันธ์ URL ฐานข้อมูลภูมิปัญญาไทยในการนำสมุนไพรมาใช้ตามวิถีแบบไทย แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจเพื่อให้ได้ประโยชน์จากฐานข้อมูลฐานข้อมูลนั้น